

Asia: VN/20209/2021

Selvitys järjestöjen varainhankinnan avustamisesta ja tukemisesta valtionavustustoiminnassa

Lausunnonantajan taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Järjestö

Selvitys ja sen teemat

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Suomen Punainen Risti yhtyy selvityksen näkemykseen siitä, että järjestöjen varainhankinta on ammattimaistunut voimakkaasti erityisesti viime vuosikymmenen aikana. Onnistunut varainhankinta vaatii usein investointeja henkilöresursseihin, viestintään ja markkinointiin, sekä varsin erikoistunutta osaamista ja ymmärrystä varainhankinnan mekanismeista, siihen liittyvästä sääntelystä ja mm. henkilötietojen käsittelystä. Keskeisesti varainhankinnan aloittaminen ja kehittäminen edellyttää järjestöltä riskinottoa ja -halukkuutta. On ymmärrettävää, että varainhankintaan investoitu resurssi voi tuottaa vasta usean vuoden jälkeen, tai ei ollenkaan. Pitkäjänteisyyden vaatimus ja sen hyväksyminen, että toimintaan sisältyy aina riski, voi olla haasteellista.

Järjestöjen varainhankinnassa, kuten muussakin toiminnassa, korostuu entistä voimakkaammin vastuullisuuden ja tuloksellisuuden vaatimukset. Järjestöt ovat tilivelvollisia saamastaan tuesta myös viranomaisten ulkopuolisille tahoille; yksityishenkilöiltä tai yrityksiltä varojen kerääminen edellyttää, että saatujen lahjoitusvarojen käytöstä kerrotaan lahjoittajille säännöllisesti ja avoimesti. Tämä osaltaan lisää painetta järjestöjen hallinnollisten ja viestinnällisten resurssien lisäämiseen.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Selvityksen päätelmissä on huomioitu, että varainhankintaa voi olla vaikea erottaa järjestön varsinaisesta toiminnasta, kuten "talouden ja toiminnan johtamisesta tai viestinnästä ja

markkinoinnista”, ja esitetään, että tämänkaltaisiin tehtäviin liittyvää työtä avustetaan ja tuetaan jo nyt merkittävästi valtionavustuksilla. Vaikka johtamista ja viestintää jossain määrin tuetaankin avustuksilla, kokemuksemme mukaan valtion- ja muihin avustuksiin liittyvissä käytännöissä jossain määrin epäselvää on, mikä toiminta katsotaan järjestön varsinaiseksi toiminnaksi. Varsinaisena toimintana pidetään yleisesti järjestön tarkoituksen mukaista toimintaa, mikä erityisesti suurilla järjestöillä voi olla hyvin laaja-alaista ja pitkälti ammattihenkilöstön toteuttamaa tai tukemaa. Ongelmaksi muodostuu, ettei yleishallintoon – esimerkiksi tukipalveluihin kuten tieto- tai taloushallinnon – liittyviä kuluja voi tukea avustuksilla koska niitä ei katsota sääntöjen mukaiseksi varsinaiseksi toiminnaksi. Toisaalta myöskään yksityisiltä henkilöiltä tai yrityksiltä kerättyjä varoja ei lähtökohtaisesti voi käyttää tämänkaltaisiin kuluihin, koska näitä varoja kerätään aina erikseen nimettyyn toimintaan eikä kyseessä ole suorat varainhankinnan kulut. Käytännössä hallinnollisten kulujen kattamiseksi järjestöllä pitää usein olla muita omia tuloja, kuten jäsenmaksutuloja tai sijoitustoimintaa.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

5.1 Selvityksessä todetaan, että” kansalaisyhteiskunnan toimintaympäristö on muuttunut, joten on perusteltua kysyä, miten valtionavustukset käytetään mahdollisimman vaikuttavalla tavalla.” Selvityksessä arvioidaan yleisesti valtionavustusten vaikutusta tuloksellisuuteen ja todetaan – sinänsä oikein – että ”tuloksellisuutta on arvioitava riittävän pitkällä aikavälillä tulosten ja vaikutusten – muutosten – havaitsemiseksi.” Nähdäksemme erityisesti valtion myöntämästä rahoituksesta puhuttaessa on jossain määrin harhaanjohtavaa puhua tuloksista ja vaikuttavuudesta pelkästään muutoksen näkökulmasta. Kuten selvityksessäkin on useaan kertaan todettu, suomalainen yhteiskunta tarvitsee aktiivista ja monimuotoista kansalaistoimintaa. Järjestöt vahvistavat toimivaa oikeusvaltiota ja vakaata demokratiaa. Kansalais- tai järjestötoiminnan arvo ei siten ole pelkästään sen tekemässä työssä tai tuotoksissa, vaan toiminnalla on itseisarvo sellaisenaan. Erityisesti valtionavustusten osalta olisi nykyistä paremmin annettava arvoa myös toiminnalle, jolla ei suoraan pyritä jonkin asiantilan muuttamiseen tai tuloksellisuuteen, vaan tarjotaan kansalaisille toiminnan ja osallisuuden paikkoja.

5.2. Selvityksessä on aivan oikein huomioitu, että varainhankinnassa voi kertyä varoja sekä valtionavustuksen käytön aikana että sen jälkeen. Varainhankinnassa oleellinen menestymisen edellytys on toiminnan pitkäjänteisyys. Hyvää, tehokasta ja tuloksellista varainhankintaa on vaikea tehdä muutaman vuoden aikajänteellä. Tällaisen toiminnan tukeminen hankerahoituksella, joko erillisenä tai osana muuta hankerahoitusta, johtaa lyhytjänteiseen rahoitukseen, jolla mahdollisesti saadaan käynnistettyä varainhankinta, mutta sitä ei voida jatkaa. Vaihtoehtoisesti rahoittajan olisi hyväksyttävä se, että rahoituksen tuloksista raportoitaisiin vasta hyvinkin pitkän ajanjakson jälkeen.

5.3. Koskin selvityksessä esille tuotua mahdollisuutta erilliseen varainhankintaan liittyvään hankerahoituksena myönnettävään valtionapuun huomioimme, että varainhankinta on oma osaamisalueensa, eikä siihen liittyvää arviointia koskevat kysymykset istu luonnollisesti minkään virnaomaisen toimenkuvaan. Tämänkaltaisen kehityssuunta todennäköisesti johtaa lisäresurssitarpeeseen viranomaispuolella.

Lisäksi haasteeksi voi osoittautua varainhankinnan todellisista kuluista raportointi. Selvityksessä esille tuotu haaste menojen ja tulojen kohdentumisesta eri lajeihin on jo todellisuutta niiltä osin, että tällä hetkellä rahankeräyslupa mahdollistaa myös muiden varojen käytön lupaan liittyvässä keräystoiminnassa, eikä siihen liittyvä raportointi edellytä siis varainhankinnan todellisten kulujen esille tuomista. Käytännössä keräyskulujen todenmukainen raportointi on järjestöjen oman vastuullisuuden ja läpinäkyvyyden päämäärien varassa. Mikäli järjestöjen varainhankintaa tuetaan, keskeistä on löytää varojen käytölle ja kohdentumiselle avoin ja yhdessä sovittu raportointitapa.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

6.1.1 Hyväksyttävien kustannusten tarkastelu ja oman varallisuuden vaikutuksen selkeyttäminen ovat kaikkiaan hyvä kehityssuunta. Tärkeää olisi määritellä hyväksyttäviin kustannuksiin sisältyvät henkilöstön sivukulut, kuten henkilöstö-, tietohallinto- ym. kulut.

6.2. On kannatettavaa, että valtionapuviranomainen kertoo avoimesti ja läpinäkyvästi, miten järjestön varallisuus vaikuttaa valtionavustusta myönnettäessä. Varallisuuden määrä ei kuitenkaan voi yksinään olla poissulkeva elementti avustuksia haettaessa, koska kuten selvityksessäkin on tuotu ilmi, varallisuutta on paitsi hyvin eri laatuista, se voi kohdentua järjestön toimintaan hyvin eri tavalla. Tietty varallisuus voi hyödyntää järjestön yhtä toimintamuotoa, mutta olla mahdotonta käyttää toiseen.

6.2.1. Ehdotettu tappiotakuu ei nähdäksemme olisi omiaan lisäämään vastuullista ja riittävällä huolellisuudella toteutettua varainhankintaa, jos epäonnistuneen varainhankinnan riski olisi käytännössä poistettu ulkoistamalla se valtiolle.

6.2.2. Varainhankinnan enimmäismäärän avustaminen on sinänsä kannatettava ehdotus, mutta aiheuttaa kehittämistarpeita avustuksen saajien vertailulle. Mikäli yksi avustuksensaaja päättää käyttää saamastaan summasta osan varainhankintaan ja toinen saman summan kokonaisuudessaan varsinaiseen toimintaan, toiminnan tulosten vertailu vaikeutuu.

6.3. Luvussa vapaaehtoistoimintaa käsitellään järjestöjen resurssina. Suomen Punainen Risti pitää tällaisen arvioinnin toteuttamista yhdenmukaisesti kautta järjestökentän käytännössä vaikeana. On totta, että vapaaehtoiset voivat olla ja usein ovat merkittävä resurssi järjestöille. Samalla on kuitenkin huomioitava, että vapaaehtoistoiminnan mahdollistaminen ja tukeminen on itsessään monen järjestön sääntöjen mukaista toimintaa. Käytännössä rajanveto sen välillä, milloin vapaaehtoisten tekemässä työssä on kyse resurssista, ja milloin varsinaisesta toiminnasta, voi olla mahdotonta.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Suomen Punainen Risti yhtyy liitteessä esiin tuotuihin näkemyksiin. Erityisen tärkeänä koemme pitkäjänteisen, ylivaalikautisten rahoitusraamien kehittämisen, jotta vältetään äkillisiltä muutoksilta toiminnassa, jolloin mahdollisesti jo pitkäänkin tehdyn työn tulokset menevät helposti hukkaan.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Suomen Punainen Risti kiittää selvityksen laatijoita sekä mahdollisuudesta lausua aiheesta.

Järjestöjen varainhankinnan tukeminen on keskeinen keino vahvistaa mahdollisimman laajaa, erilaisista ja erikokoisista toimijoista koostuvaa järjestökenttää ja siten kansalaisyhteiskuntaa. Kehitystyön tavoitteen ei siten tule olla se, että valmistellaan järjestökenttää kestävään julkisen rahoituksen vähenemiseen, vaan aidosti tuetaan toimintaedellytysten vahvistamista. Valitusta lähestymistavasta riippumatta Suomen Punainen Risti pitää siten keskeisenä, ettei varainhankintaa harjoittavia järjestöjä rankaista onnistuneesta varainhankinnasta ts. tuloksellinen varainhankinta ei saa automaattisesti vähentää mahdollisuuksia muun rahoituksen hakemiseen tai saamiseen. Varainhankinnan tukemisen keinot tulisi valita niin, että ne mahdollistavat erilaisten ja erikokoisten järjestöjen toiminnan. Yhdymme selvityksessä esiintuotuun näkemykseen, että varainhankinnan käynnistäminen tai kehittäminen ei ole kaikille järjestöille ajankohtaista, joten keinojen valinnassa on oltava tilaa järjestön omalle harkinnalle.

On hyvä, jos selvityksen pohjalta tarkennetaan käsitteitä ja selvennetään yhteisiä varainhankinnan periaatteita.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti